

Hybrid Spaces

Ett seminarium om arkitekten Lina Bo Bardi och konstnären Hélio Oiticica

Torsdag 11 september, 16.00–20.00
Iaspis/Konstnärnämnden
Maria Skolgata 83, Stockholm

Hybrid Spaces

An open seminar about the architect Lina Bo Bardi and the artist Hélio Oiticica

Thursday September 11, 4–8 pm
Iaspis/Konstnärnämnden
Maria Skolgata 83, Stockholm

Hybrid Spaces

Seminarieriet Hybrid Spaces lyfter fram två personer som spelat en framträdande roll inom den brasilianska konst- och arkitekturdiskursen sedan 1950-talet och vars vägar och verksamheter korsades: arkitekten Lina Bo Bardi (1914–1992) och konstnären Hélio Oiticica (1937–1980).

Seminarieriet introducerar olika sätt att närma sig och förstå en central tid i Brasiliens historia och tar upp frågeställningar med anknytning till vår samtid, där revolutioner och utopier befinner sig i utdöende samtidigt som nya städer och gamla samhällen bygger upp gemensamma ekonomier, kulturer och offentliga sfärer. Både i Bo Bardis och Oiticicas praktiker finns en utvidgad idé om arkitektur och rum och en gemensam uppfattning om att fokusera på användaren och dennes sätt att agera i kulturen och staden. Båda införlivade i sina processer en plats där "hög"- och "låg"-kultur kunde samexistera i mångskiftande populärkulturella manifestationer. Dessa aspekter blev avgörande för deras praktiker som förvandlades till öppna och hybridliknande rum genom betraktarnas kollektiva, sociala, poetiska och lekfulla deltagande. Det som utmärkte Bo Bardis och Oiticicas praktiker var en öppenhet och generositet i skapandet av modeller för tillhörighet och translokala anknytningar.

En panel bestående av verksamma inom områdena konst, arkitektur och kulturvetenskap kommer att analysera gemensamma teman i Lina Bo Bardis och Hélio Oiticicas processer och deras bidrag till senare generationer.

Medverkande: Katarina Bonnevier, Arkitekturskolan, KTH (moderator); Laercio Redondo, konstnär; Marcia Sá Cavalcante Schuback, höskolektor i filosofi vid Södertörns högskola; Karl Erik Schollhammer, professor i litteratur och semiotik vid Århus universitet; Sabeth Buchmann, professor i den moderna och postmoderna konstens historia vid Akademie der bildenden Künste, Wien och konstkritiker, samt Aniello Angelo Avella, professor i portugisisk och brasiliansk litteratur och chef för Cátedra Agustina Bessa-Luís vid Università degli Studi di Roma Tor Vergata i Italien.

Hybrid Spaces

The seminar Hybrid Spaces aims to highlight the crossing practices and paths of the architect Lina Bo Bardi (1914–1992) and the artist Hélio Oiticica (1937–1980); two important figures within the discourse on art and architecture in Brazil since the 1950s.

The seminar will introduce ways of approaching and understanding a central moment in Brazil's history, and at the same time raise pertinent questions related to the present time, when revolutions and utopias are vanishing, while new cities and old societies are rebuilding their common economy, culture and public sphere. An expanded idea of architecture and space is present in both Bo Bardi's and Oiticica's practices, as well as their common belief in focusing on the user and his/her way of acting within the space of culture and the city. Both of them incorporated in their processes a space where »high« and »low« culture co-existed in diverse manifestations of popular culture. These aspects became crucial in their practices, turning them into open and hybrid spaces by the collective, social, poetic and playful participation of the spectator. Characteristic for Bo Bardi's and Oiticica's practices was the openness and generosity in creating maps of belonging and trans-local affiliations.

An panel formed by professionals from different areas such as art, architecture and cultural studies will analyse common themes in the processes of Lina Bo Bardi and Hélio Oiticica, and their contribution to later generations.

Participants: Katarina Bonnevier, architect, teacher and researcher at the School of Architecture and the Built Environment, the Royal Institute of Technology (KTH), Stockholm (moderator); Laercio Redondo, artist and Iaspis grant holder; Marcia Sá Cavalcante Schuback, Assistant Professor of Philosophy at Södertörn University College in Stockholm; Karl Erik Schollhammer, Professor of Literature and Semiotics, Aarhus, Denmark; Sabeth Buchmann, Professor of the History of Modern and Post-modern Art at the Academy of Fine Arts, Vienna; Aniello Angelo Avella, Professor of Portuguese and Brazilian Literature and Head of the Cátedra Agustina Bessa-Luís at the Università degli Studi di Roma Tor Vergata in Italy.

Hybrid

Hybrid Spaces

Ett seminarium om arkitekten Lina Bo Bardi och konstnären Hélio Oiticica

Torsdag 11 september, 16.00–20.00
Iaspis/Konstnärsnämnden
Maria Skolgata 83, Stockholm

Medverkande: Katarina Bonnevier, Laercio Redondo, Marcia Sá Cavalcante Schuback, Karl Erik Schollhammer, Sabeth Buchmann, Aniello Angelo Avella

Program

16.00	Introduktion av Katarina Bonnevier och Laercio Redondo
16.30	Föreläsning av Sabeth Buchmann
17.00	Föreläsning av Karl Erik Schollhammer
17.30	Paus med kaffe och lättare förtäring samt möjlighet att se <i>The Glass House</i> , videoinstallation av Laercio Redondo
18.00	Föreläsning av Aniello Angelo Avella
18.30	Föreläsning av Marcia Sá Cavalcante Schuback
19.00	Föreläsning av Laercio Redondo
19.30–20.30	Paneldiskussion, moderator Katarina Bonnevier

I samband med seminariet visas Iaspisstipendiaten Laercio Redondos installation *The Glass House*, 11–12 september, kl. 13.00–17.00 på Iaspis. Verket är ett samarbete med Laura Erber.

Hybrid Spaces

An open seminar about the architect Lina Bo Bardi and the artist Hélio Oiticica

Thursday September 11, 4–8 pm
Iaspis/Konstnärsnämnden
Maria Skolgata 83, Stockholm

Participants: Katarina Bonnevier, Laercio Redondo, Marcia Sá Cavalcante Schuback, Karl Erik Schollhammer, Sabeth Buchmann, Aniello Angelo Avella

Program

16.00	Introduction by Katarina Bonnevier and Laercio Redondo
16.30	Lecture by Sabeth Buchmann
17.00	Lecture by Karl Erik Schollhammer
17.30	Pause with coffee and snacks and chance to see <i>The Glass House</i> , a video installation by Laercio Redondo
18.00	Lecture by Aniello Angelo Avella
18.30	Lecture by Marcia Sá Cavalcante Schuback
19.00	Lecture by Laercio Redondo
19.30–20.30	Panel discussion, moderated by Katarina Bonnevier

In relation to the seminar Iaspis presents the installation *The Glass House*, by the artist and Iaspis grant holder Laercio Redondo, September 11–12, 1–5 pm at Iaspis. The project is a collaboration with Laura Erber.

Lina Bo Bardi, Hélia Oiticica

Lina Bo Bardi (1914–1992) lämnade Italien 1946 och slog sig ner i Brasilien. Korsbefruktningen med den lokala kulturen blev avgörande när hon utvecklade sitt eget språk. Lina utforskade improviserade, billiga, enkla och lokala lösningar i sin arkitektur och visar att lågpris- och lågtekniska lösningar ibland är de mest nyskapande. Trots sina modernistiska egenskaper ifrågasatte och undersökte hon alltid olika sätt att tolka rationalitet och söker efter olika förhållningssätt till traditionen och moderniteten för att knyta samman dåtiden med nutiden. Frågan om hur användaren formar rummet och tar det i besittning var avgörande för hennes verksamhet, som sträckte sig långt utanför arkitekturens domän och införlivar referenser från områden som konst, filosofi, antropologi, litteratur och psykoanalys.

Hélio Oiticica (1937–1980) var en av sin generations ledande brasilianska konstnärer. Oiticica rörde sig i sin praktik från måleriet mot det tredimensionella rummet och undersökte och närmade sig förhållandet mellan konsten och livet. Med avstamp i idén om det som Ferreira Gullar kallar för "icke-objektet" söker han sig i sitt konstnärskap bort från en geometrisk avbildning mot en konstnärlig erfarenhet eller ett experiment där fokus ligger på kroppen, ofta i relation till tankar om det arkitektoniska rummet. Viktiga aspekter av hans konstnärskap är samba, den organiska arkitekturen i Rio de Janeiros kåkstäder och andra, främst spontana och anonyma konstruktioner i det urbana landskapet, som gatukonst eller ofullbordade eller tillfälliga strukturer. Oiticicas praktik flyttade tonvikten från representation till "presentifikation", vilket inbegriper platser för upplevelser där åskådaren deltar i skapandet av verket.

Lina Bo Bardi, Hélia Oiticica

Lina Bo Bardi (1914–1992) moved from Italy and settled in Brazil in 1946. The cross-breeding with the local culture became a decisive feature in creating her own vocabulary. Lina explored the improvised, cheap, simple and local solutions in her architecture, showing how the low-cost / low-tech solutions are sometimes the most innovative. Despite her Modernist characteristic, she always questioned and investigated different ways of understanding rationality, looking for diverse comprehensions of the history of tradition and the Modern, connecting the past to the present. The question of how the user decides to form and occupy the space was imperative to her body of work and reached far beyond the field of architecture, integrating references from different spheres such as art, philosophy, anthropology, literature and psychoanalysis.

Hélio Oiticica (1937–1980) was one of the leading artists of his generation in Brazil. Through his practice, Oiticica moved from painting into three-dimensional space, investigating and approximating relations between art and life. Starting with the idea of the »non-object«, as Ferreira Gullar states, his work suggests a departure from a mere geometrical representation in art, proposing instead an artistic experience or experiment focusing on the body and often referring to notions of architectural space. An important aspect of his work was the samba, the organic architecture of the shanty towns on Rio de Janeiro's hillsides and other, mainly spontaneous, anonymous constructions running throughout the large urban centres such as street art and other »unfinished« or temporary structures. Oiticica suggested a shift in notion from the representation to the »presentification«, involving spaces for experiences where the spectator in fact participates in creating the work.

Hybrid

Medverkande

Laercio Redondo:

”Ända sedan 1946 då arkitekten Lina Bo Bardi (1914–1992) bosatte sig i Brasilien har hennes verk haft enorm betydelse för den brasilianska kulturen i allmänhet och den brasilianska arkitekturen i synnerhet. Mötet med nya sammanhang och tankemonster fick Lina att införliva idén om ‘collage’ i sam-existerande hybrida rum. I sina många och omfattande projekt experimenterade Lina med de kulturella uttrycken i sitt nya hemland och blev intresserad av ‘hög’- och ‘låg’-kulturens tudelade uttryck.

Användandet av enkla resurser, korsbefruktningen med lokala och föreliggande element och förhållandet till platsens minne spelade alltid en viktig roll i hennes arbete. Genom att ställa sammanhang intill varandra visar hon i sin kreativa ansats en etisk inställning till arkitekturen där hon försöker definiera de konstruerade rummen som vi lever i som ‘en organism öppen mot livet’. I centrum står användaren som har makten att fastställa eller förändra det föreliggande rummet. Hon knyter i sin praktik samman dåtiden med nutiden genom att undersöka olika sätt att tänka rationellt och förstå historien, traditionen och moderniteten.

Jämsides med detta nya och stimulerande språk som Lina introducerar i sin arkitektoniska praktik efter flytten till Brasilien kommer Laercio Redondo att fokusera på *The Glass House* och dess förvandling genom åren som en framställning av och ett försök att förstå Lina Bo Bardi's arbete.”

I installationen *The Glass House* ställer Laercio Redondo frågor kring tid och rum med en videoinstallation som undersöker förskjutningar/omflyttningar och minnen, där han remixar historiska redogörelser om konst och arkitektur i ett projekt knutet till Lina Bo Bardi's liv och verk. En stor och eklektisk samling modern konst, antikviteter, memorabilier och vardagliga föremål som speglar Lina och hennes man Pietro Maria Bardi's praktiker formar bilden av ett hus. *The Glass House*, ritad av Lina Bo Bardi i São Paulo 1951, har filmats vid två tillfällen, 1999 och 2008.

Laercio Redondo är konstnär, baserad i Sverige och Brasilien.

För närvarande befinner han sig som ateljéstipendiat på IASPIS i Stockholm. Han arbetar huvudsakligen med video, fotografi och installationer där hans konstnärliga process ofta präglas av frågor kring hågkomst, erinran och dess utplånande. Utgångspunkten kan vara egna eller andras minnesbilder. Efter att ha studerat konst på FAAP i São Paulo och Konstakademien i Warszawa, tog han sin magisterexamen vid institutet för konst på Konstfack i Stockholm 2001. Han har bl.a. deltagit i utställningarna; *Maybe at home*, Pyramida Centre for Contemporary Art, Haifa, Israel (2007), XI Triennale India, New Delhi (2005), *Im Bild*, Kunsthalle Göttingen, Tyskland (2004) och *Bienal do Mercosul*, Brasilien (2003). Under 2004-05 befann han sig som stipendiat på Akademie Schloss Solitude i Stuttgart, Tyskland och under våren 2007 inbjöds han som stipendiat till Batiscafo Residency Program i Havanna, Kuba.

Marcia Sá Cavalcante

Schuback: ”Utifrån några rader om Lina Bo Bardi's och Helio Oiticica's arbete tänker jag diskutera något av innehållet i och omfattningen av den provokation mot konsten som de iscensätter. I Oiticica's ‘parangolés’ är det möjligt att ‘läsa’ ett avförverkligande (dis-actualization) av konceptet konst med hjälp av en serie blottläggningar – blottläggning av kroppen, blottläggning av rummet, blottläggning av tiden. Helios blottläggningar berör gester-minnen av blottlagda händer, blottlagda visioner, blottlagt lyssnande på ‘folket’, på denna icke-kropparnas kropp som Lina samlat på sig, i och med att hon kom från utlandet. De blottlagda konstföremålen blir ‘probjekt’, tecken på vaghet (även kallade hypoteser) som avhöljer (vilket på antik grekiska kan uttryckas med ordet apokalyps) verkligheten som sakernas hjärta. Konst? Nej, Apocalipopotesis.”

Marcia Sá Cavalcante Schuback är född i Fortaleza, Brasilien och har avlagt examen i arkitektur, filosofi och konstvetenskap, magisterexamen i filosofi, och doktorsexamen i filosofi 1992. Hennes magisteruppsats behandlade utrymmet mellan filosofi och poesi i

Participants

Laercio Redondo:

»Ever since architect Lina Bo Bardi (1914–1992) arrived and settled in Brazil in 1946, her body of work has been of great relevance to the Brazilian culture and the Brazilian architectural approach in particular.

The impact of encountering new contexts and diverse mindsets triggered Lina to incorporate the idea of ‘collage’ in hybrid spaces of coexistence. Through multiple and wide-ranging projects, Lina experimented intensely with the cultural expressions of her new country, and became interested in dual manifestations of ‘high’ and ‘low’ culture.

The use of simple resources, the cross-breeding with local and pre-existing elements and the relation to the memory of a place always played an important part in her work. Juxtaposing contexts, her creative gesture also reveals an ethical attitude towards architecture, where she attempts to define the constructed spaces where we live as ‘an organism open to life’. The centre of attention is the user, who maintains the power to decide or transform the existing space. Investigating different ways of rational thinking and understanding history, tradition and modernity in her practice, she links the past to the present.

Alongside this new and stimulating vocabulary that Lina introduces in her architectural practice after her definitive move to Brazil, Laercio Redondo will focus on *The Glass House* and its transformations through time as a representation of, and an attempt to understand, Lina Bo Bardi's body of work.«

In the installation *The Glass House*, Laercio Redondo brings about questions of time and space with a video installation investigating displacement and remembrance, remixing historical accounts of art and architecture in a project connected to the life and work of Lina Bo Bardi. A vast and eclectic collection of modern art, antiquities, memorabilia and popular objects reflecting the practice of Lina and her husband Pietro Maria Bardi make up the image of a house. *The Glass House*, designed by Lina Bo Bardi in São Paulo in 1951, was filmed

at two different occasions in 1999 and 2008.

Laercio Redondo is an artist based in Sweden and Brazil, working mainly with video, photography and installations. Many times, his practice deals with remembrance, collective memory and its erasure in society based on his own recollections or others.

After studying art at FAAP in São Paulo and at the Academy of Fine Arts in Warsaw, he received a Master Degree in Fine Arts at Konstfack University College in Stockholm in 2001.

Laercio Redondo has had exhibitions at, among others; *Maybe at home*, Pyramida Centre for Contemporary Art, Haifa, Israel (2007), XI Triennale India, New Delhi (2005), *Im Bild*, Kunsthalle Göttingen, Germany (2004) and *Bienal do Mercosul*, Brazil (2003).

During 2004-05 he was a fellow at Akademie Schloss Solitude in Stuttgart, Germany and during spring of 2007 he was invited to the Batiscafo Residency Program in Havana, Cuba.

He is currently a grant holder at IASPIS in Stockholm.

Marcia Sá Cavalcante

Schuback: »Reading some lines of Lina Bo Bardi's and Helio Oiticica's work, I intend to follow some contents and extents of the provocation to art they install. In Oiticica's ‘parangolés’, it is possible to ‘read’ a dis-actualization of the concept of art by means of a series of de-nudements – the de-nudement of the body, the de-nudement of the space, the de-nudement of time. Helio's de-nuding dressings touch gestures-memories of nude hands, nude visions, nude listening of the ‘people’, of this body of no-bodies that Lina has collected coming from abroad. De-nuded, art-objects become ‘probjects’, signs of vagueness (otherwise called hypothesis) unconcealing (what can be said in ancient Greek also with the word apokalypse) reality as the heart of things. Art? No, apocalipopotesis.«

Marcia Sá Cavalcante Schuback was born in Fortaleza, Brazil and graduated in architecture, philosophy and

Medverkande

Heidegger. Hennes doktorsavhandling, *The Beginning of God*, undersökte Schellings sena filosofi. Från 1994 till 1999 var hon docent vid Universidade Federal do Rio de Janeiro i Brasilien. 1999 startade hon tillsammans med Hans Ruin en ny kurs i filosofi vid Södertörns högskola i Stockholm, där hon undervisar som docent. Hon har översatt ett antal tyska filosofiska verk till portugisiska, som *Sein und Zeit* [Varat och tiden], *Heraklit*, *Vorträge und Aufsätze*, *Unterwegs zur Sprache* av Martin Heidegger. Bland hennes egna publikationer kan nämnas *O começo de Deus. O pensamento do devir na filosofia tardia de Schelling* (Guds början. Tankar om begreppet början i F.W.J. Schellings sena filosofi), 1997; *Para ler os medievais. Ensaio de hermenêutica imaginativa* (Att läsa medeltiden. Essäer om imaginativ hermeneutik), 2000; *Lovtal till intet. Essäer om filosofi och hermeneutik*, 2006.

Karl Erik Schollhammer:
"Under 1940- och 1950-talen kom många europeiska och nordamerikanska resenärer, turister och invandrare till Brasilien. Vissa var konstnärer eller författare som i den Nya världen sökte efter alternativ till en plågad civilisation, vissa var på flykt efter andra världskriget, andra sökte arbete eller var utskickade från sina hemländer på politiska eller kulturella uppdrag. Gemensamt för de flesta var att de tog stort intryck av mötet med den brasilianska naturen och det brasilianska folket. I en bred presentation av några av dessa berättelser (Orson Welles, Lina Bo Bardi, Pierre Verger, Marcel Gautherot, Elizabeth Bishop, Genevieve Naylor och Maureen Bisilliat) kommer jag att diskutera den utländska synen på den brasilianska verkligheten och hur dess förförda uppmärksamhet på det tropiska ljuset, naturens dramatiska former och kropparnas och landskapets sensuella plasticitet utmanar dessa konstnärers traditionella bild- och skriftspråk."

Professor Karl Erik Schollhammer har en magisterexamen i nordisk litteratur och en doktorexamen i semiotik och latinamerikansk litteratur från Århus universitet i Danmark. Han har undervisat vid Århus universitet, Federal

University of Brasília, och sedan 1991 är han docent vid Pontifícia Universidade Católica i Rio de Janeiro vid institutionen för språk och litteratur, där han undervisar i litteraturvetenskap, brasiliansk litteratur och litteraturteori. Sedan 1992 är han forskare vid Conselho Nacional de Pesquisa och har publicerat många texter om samtida brasiliansk litteratur och kultur. Han är medredaktör och medförfattare till *Linguagens da Violência*, 2000; *Novas Epistemologias*, 2000; *Literatura e Mídia*, 2002; *Literatura e Cultura*, 2003; *Literatura e Imagem*, 2005; *Literatura e Memória*, 2006 och författare till *Além do visível – a imagem da literature*, 2007.

Sabeth Buchmann:
"Hélio Oiticica's brasilianska modernism uppvisar en specifik affinitet med idiosynkratiska kombinationer av avantgardet och folk- och populärkulturen. Hans rumsliga miljöer, som baseras på idén om oregelbunden och ofullständig urbanism, spontan, anonym arkitektur, odefinierade tomma platser, och omfattande experiment med bild och ljud, innehåller heterogena och sammanlänkande referenser till brasiliansk, europeisk och nordamerikansk kultur och motkultur. Som sådana vittnar de om hans uppfattning om ett subversivt tid-rum-kontinuum och ger en antydning om möjligheten att övervinna den kapitalistiska produktionens och konsumentpolitikens sociala och etiska koder, vilka kan betraktas som grundläggande för den rådande uppfattningen om modern konst."

Utifrån exempel på Oiticica's verk diskuterar jag spänningen mellan neoavantgardets kritiska negativitet (i Oiticica's fall innebär detta det konstruktivistiska bild- och föremålsspråkets produktionsorienterade tradition) och (post-)avantgardets estetiska positivitet (som karakteriseras av en fetisherad, sexualiserad appropriering av massmediabilder)."

Sabeth Buchmann är professor i den moderna och postmoderna konstens historia vid Akademie der bildenden Künste, Wien och konstkritiker. Hon har undervisat vid bland andra Universität der Künste, Berlin; Kunsthochschule Weißensee, Berlin; Jan van

Participants

history of art, with an MA in philosophy, and later a Ph.D degree in philosophy in 1992. Her master thesis treated the space between philosophy and poetry in Heidegger. Her Ph.D thesis, titled *The Beginning of God*, investigated Schelling's late philosophy. Between 1994 and 1999 she was assistant professor at the Federal University of Rio de Janeiro, Brazil. In 1999 she started, with Hans Ruin, a new programme in philosophy at Södertörn University College in Stockholm, where she teaches as assistant professor. She has translated a great number of German philosophical works to Portuguese, such as *Sein und Zeit*, *Heraklit*, *Vorträge und Aufsätze*, *Unterwegs zur Sprache* by Martin Heidegger, amongst others. Among her own publications are *O começo de Deus. O pensamento do devir na filosofia tardia de Schelling* (*The Beginning of God. The thinking on becoming in the late philosophy of F. W. J. Schelling*), 1997; *Para ler os medievais. Ensaio de hermenêutica imaginativa* (*Reading medievais. Essays on an imaginative hermeneutics*), 2000; *Lovtal till intet. Essäer om filosofi och hermeneutik* (*Eulogy to nothingness. Essays on philosophy and hermeneutics*), 2006.

Karl Erik Schollhammer:
»During the 40ties and the 50ties, Brazil received many European and North-American travelers, tourists and emigrants. Some of them were artists or writers looking for alternatives in the New World to a haunted civilization, some of them were on the run from the Second World War and others were looking for professional opportunities or had official assignments sent by foreign governments on political and cultural missions. In common for most of these travelers was the experience of the impact provoked by the encounter with the Brazilian nature and people. In a broad presentation of some of these stories (Orson Welles, Lina Bo Bardi, Pierre Verger, Jean Manzon and Genevieve Naylor), I will discuss the foreign eye upon the Brazilian reality and how its seduced attention to the tropical light, to nature's dramatic exuberance

and to the sensual plasticity in bodies and landscapes challenged their traditional visual languages.«

Prof. Karl Erik Schollhammer holds an M.A. in Nordic Literature and a Ph.D. in Semiotics and Latin American Literature from the Aarhus University, Denmark. He has taught at the Aarhus University, at the Federal University of Brasília and since 1991 he is associate professor at the Pontifícia Universidade Católica in Rio de Janeiro at the Department of Language and Literature, where he teaches comparative literature, Brazilian literature and literary theory. He is researcher at the Conselho Nacional de Pesquisa since 1992, and has published extensively on contemporary Brazilian literature and culture. He is co-editor and co-author of *Linguagens da Violência*, 2000; *Novas Epistemologias*, 2000; *Literatura e Mídia*, 2002; *Literatura e Cultura*, 2003; *Literatura e Imagem*, 2005; *Literatura e Memória*, 2006 and author of *Além do visível – a imagem da literature*, 2007.

Sabeth Buchmann:
»Hélio Oiticica's reception of Brazilian Modernismo demonstrates a specific affinity for idiosyncratic combinations of the avant-garde with folk and popular culture. His spatial environments, which are based on the idea of irregular, incomplete urbanism, the spontaneous, anonymous architecture and the undefined, empty space as well as on extensive experiments with images and sound, contain highly heterogeneous and interconnected references to Brazilian, European and US-American cultures and counter-cultures. As such they testify to his idea of a subversive time-space-continuum and allow one to glimpse the eventual possibility of overcoming social and moral codes based on capitalist production and consumerism – codes which may be considered as constitutive for the prevalent notion of modern art.

Using examples of Oiticica's work, I will discuss the tensions between the critical negativity of the (neo-)avant-garde (in Oiticica's case this means the production-orientated tradition of constructivist languages of

Medverkande

Eyck Academie, Maastricht; Hochschule der bildenden Künste, Hamburg; Universität Wien; Merz Akademie Stuttgart; Hochschule für Gestaltung, Zürich; Universität Zürich; San Francisco Art Institute; och University of Yale. Publikationer i urval: Film, Avantgarde und Biopolitik, redaktör tillsammans med Helmut Draxler och Stephan Geene; Denken gegen das Denken. Produktion, Technologie, Subjektivität bei Sol LeWitt, Yvonne Rainer und Hélio Oiticica, Berlin 2007; Art after Conceptual Art, redaktör tillsammans Alexander Alberro, London, 2006. Hon har skrivit om konstnärer som Hélio Oiticica, Maryam Jafri, Judith Hopf, Anette Kelm, Cristobal Lehyt, Christian Philipp Müller, Henrik Olesen, Florian Pumhösl, Jeroen de Rooij/ Willem de Rooij, och Katharina Sieverding. Hon har skrivit i tidskrifter som Artforum, Texte zur Kunst, 31-Magazin für Kunst und Theorie, och Starship.

Aniello Angelo Avella:

“Lina Bo Bardi föddes i Rom 1914 och kom 1946 till Brasilien där hon blev förälskad i den tropiska naturen och folket som hon beskrev som ‘ännu inte besmittat av arrogans och pengar’. Samma fascination märks i det sätt på vilket hon beskrev sin och sin mans ankomst till Rio de Janeiro: ‘Det kändes som om jag kommit till ett ofattbart land där allt var möjligt.’ I det land som Stefan Zweig kallade ‘Framtidens land’ fann Bo Bardi friheten att skapa och möjligheten att bygga en ny värld för ett nytt folk. Hon blev naturaliserad brasiliansk medborgare och dog i São Paulo 1992.

I enlighet med en mycket gammal tradition slukade hon och blev uppslukad av en specifik kultur. I denna antropofagiska bankett förknippades arkitekten med design, museikunskap, undervisning, teater och film. Hennes verk visade på en inställning som påminde om den italienska neo-realismen, fokuserad på konstens etiska och sociala värden. Och det är precis i ett sammanhang med gamla och nya band mellan Brasilien och Italien som Lina presenteras i min intervention, med särskilt betoning på de många italienska eller italienskättade intellektuella som stimulerat det

brasilianska kulturlivet under 1900-talet.”

Aniello Angelo Avella är professor i portugisisk och brasiliansk litteratur och chef för Cátedra Agustina Bessa-Luís stött av Portuguese Instituto Camões vid Università degli Studi di Roma Tor Vergata i Italien; samarbetspartner med Instituto Historico e Geografico Brasileiro; medlem i vetenskapsrådet för tidskrifter som Margens/Márgenes, Studi Portoghesi, Revista do Instituto Historico e Geografico Brasileiro; grundare och medlem av föreningen “EuroLinguistica Sud” och Centro Italo-Luso-Brasileiro de Estudos Culturais (Italian-Portuguese-Brazilian Center of Cultural Studies). Publikationer i urval: Introdução e cura del volume di Sérgio Buarque de Hollanda, Radici del Brasile, Firenze, Giunti (2000); “A Itália dos brasileiros: história, mito, criação literária”, Revista do Instituto Historico e Geografico Brasileiro, nr. 425 (2004).

Katarina Bonnevier

I sin doktorsavhandling Behind Straight Curtains: Towards a Queer Feminist Theory of Architecture (Axl Books, 2007) presenterar Katarina Bonnevier en serie kritiska scener som lovsjunger queerheten och det teatrala i arkitekturer som utmanar sociala normer; arkitekten Eileen Grays byggnad E.1027, författaren och förförerskan Natalie Barney's litterära salong och Selma Lagerlöfs hem Märbacka. Bonneviers forskning fokuserar på frågor om performance och performativitet, som exempelvis undersökningar av byggnadskonstellationer som en av de subjektiverande normerna som konstituerar genderperformativitet. Hon kretsar kring arkitektur som reser sig ur en dröm om förvandling, som arkitekten Lina Bo Bardi's split vision-arkitektur. Drivkraften bakom Bonneviers arbete är att ifrågasätta och blottlägga den arkitekturkultur som ständigt bekänner sig till en normativ maskulinistisk smak. En kultur behäftad med maktrelationer som utmärks av enheter som sexualitet, etnicitet och klass.

Katarina Bonnevier är en arkitekt och genderforskare som förenar designpraktik med undervisning och forskning vid Arkitekturskolan (KTH).

Participants

images and objects) and the positivity of a (post-)avant-garde aesthetic (characterised by a fetishised, sexualised appropriation of mass-media images).«

Sabeth Buchmann is Professor of the History of Modern and Post-modern Art at the Academy of Fine Arts, Vienna and art critic. She has lectured at University of Arts, Berlin; Kunsthochschule Weißensee, Berlin; Jan-van-Eyck Academy, Maastricht; Hochschule der bildenden Künste Hamburg; University of Vienna; Merz Academy, Stuttgart; Hochschule für Gestaltung, Zürich; University of Zürich; San Francisco Art Institute; and University of Yale, among others. Publications include Film, Avantgarde und Biopolitik, co-ed. with Helmut Draxler and Stephan Geene; Denken gegen das Denken. Produktion, Technologie, Subjektivität bei Sol LeWitt, Yvonne Rainer und Hélio Oiticica, Berlin 2007; Art after Conceptual Art, co-ed. with Alexander Alberro, London, 2006. She has written about artists such as Hélio Oiticica, Maryam Jafri, Judith Hopf, Anette Kelm, Cristobal Lehyt, Christian Philipp Müller, Henrik Olesen, Florian Pumhösl, Jeroen de Rooij/ Willem de Rooij, and Katharina Sieverding. She has written in magazines such as Artforum, Texte zur Kunst, 31-Magazin für Kunst und Theorie, and Starship.

Aniello Angelo Avella:

»Born in Rome in 1914, Lina Bo Bardi arrived in Brazil in 1946 and fell in love with the tropical nature and the people, whom she described as ‘still not contaminated by arrogance and money’. The same fascination is experienced in the words she wrote, remembering her arrival in Rio de Janeiro together with her husband: ‘I felt as if I were in an unimaginable country, where everything was possible’. In the land that Stefan Zweig had defined as ‘The Land of the Future’, Bo Bardi found the freedom to create and the possibility of building a new world for a new people. Eventually she became a naturalised Brazilian, and died in São Paulo in 1992.

The product of a very old tradition, she ‘devoured’ and was ‘devoured’ by a particular culture. In this anthropophagic banquet, the architect was associated with design, museology, teaching, theatre and cinema. Her work reveals an attitude similar to that of the representatives of Italian neo-realism, focused on the ethical and social values of art. And it is precisely in the context of the old and deep ties between Brazil and Italy that Lina will be presented in my intervention, with a special emphasis on the many Italian or Italian-descendant intellectuals who stimulated Brazilian cultural life throughout the 20th century.«

Aniello Angelo Avella is Professor of Portuguese and Brazilian literature and Head of the Cátedra Agustina Bessa-Luís supported by the Portuguese Instituto Camões at the Università degli Studi di Roma Tor Vergata in Italy; corresponding partner of the Instituto Historico e Geografico Brasileiro (Brazilian Historical and Geographical Institute); member of scientific commissions of magazines such as Margens/Márgenes, Studi Portoghesi, Revista do Instituto Historico e Geografico Brasileiro (Magazine of the Brazilian Historical and Geographical Institute); founder and member of the association »EuroLinguistica Sud« and of the Centro Italo-Luso-Brasileiro de Estudos Culturais (Italian-Portuguese-Brazilian Center of Cultural Studies). Selected publications: Introdução e cura del volume di Sérgio Buarque de Hollanda, Radici del Brasile, Firenze, Giunti (2000); »A Itália dos brasileiros: história, mito, criação literária«, Revista do Instituto Historico e Geografico Brasileiro (Magazine of the Brazilian Geographical and Historical Institute), no. 425 (2004).

Katarina Bonnevier

In her Ph.D. dissertation, Behind Straight Curtains: Towards a Queer Feminist Theory of Architecture (Axl Books, 2007), Katarina Bonnevier presents a series of critical scenes that celebrate the queerness and theatricality of some architectures that

Medverkande

Hon arbetar för närvarande med konstnärlig forskning inom designprojektet "Building Travesties", ett fullskaligt bostadsprojekt behandlat genom kritik. Publikationer i urval: "A Queer Analysis of Eileen Gray's E.1027" i *Negotiating Domesticity*.

Spatial Productions of Gender in Modern Architecture (2005, red. Hilde Heyen och Gülsüm Baydar) och "Out of the Salon—with Natalie Barney towards a Critically Queer Architecture" i *Critical Architecture* (2007, red. Jane Rendell, Jonathan Hill m.fl.).

Participants

challenge social norms; architect Eileen Gray's building E.1027, the literary salon of author and seductress Natalie Barney at 20 rue Jacob, and author Selma Lagerlöf's home Mårbacka. Bonnevier's research focuses on questions of performance and performativity, such as investigating building constellations as one of the subjectivating norms that constitute gender performativity. She likes to move around architectures arising from the dream of transformation, such as the split vision architecture of Lina Bo Bardi. The motive of Bonnevier's work is to question and disclose the culture of architecture which repeatedly ascribes to a normative masculinist taste. A culture burdened by implicit power relations marked by entities such as sexuality, ethnicity, class.

Katarina Bonnevier is an architect and gender scholar who combines her design practice with teaching and research at the School of Architecture and the Built Environment, Royal Institute of Technology (KTH), Stockholm. She currently works on artistic research by a design project called »Building Travesties«, a full scale housing project processed through critical writing. Other publications include »A Queer Analysis of Eileen Gray's E.1027« in *Negotiating Domesticity*, *Spatial Productions of Gender in Modern Architecture* (2005, eds. Hilde Heyen and Gülsüm Baydar) and »Out of the Salon—with Natalie Barney towards a Critically Queer Architecture« in *Critical Architecture* (2007, eds. Jane Rendell, Jonathan Hill et al.).

Iaspis

Konstnärsnämndens internationella program för bild- och formkonstnärer

The Swedish Arts Grants Committee's international program for visual artists

Maria Skolgata 83
118 53 Stockholm, Sweden
+46 (0)8–50 65 50 00
www.iaspis.com